

iskusnog erudite izreče svoje zaključke i o vremenu budimpeštanske i beogradske dominacije, kada su najbolji mislioci radili u tim središtima iako pripadaju hrvatskom znanstvenom korpusu. Mnoge od tih ljudi je i poznavao, pa bi nam izricanje mišljenja o Stjepanu Posiloviću, o Rudolfu Bićaniću, Miji Mirkoviću i drugim s današnjeg aspekta bilo itekako dragocjeno. Pa makar i onako kako je napisao, tj. da želi ekonomsku misao osloboditi zagrljaja drugih znanstvenih disciplina,⁽¹⁵⁾ stavljajući dakle u drugi plan napor povjesničara ili pravnika da dadu svoj doprinos proučavanju ekonomske misli. Područje je veliko i bogato, dugotrajno i mislim da samo zajedničkim naporima možemo popuniti praznine koje još postoje u povijesti ekonomske misli i koje su još uvijek skrivene. Jer ne treba zaboraviti da se gospodarstvo nije moglo razvijati ako iza toga nije stajala organizirana misao, poticaj, znanje. Stoga je ova knjiga o povijesti ekonomski misli neophodna ne samo svakomu hrvatskom ekonomisti već i svakom pravniku i povjesničaru. Zatvaranje u svoju struku nije poželjno a mislim da danas u vrijeme interdisciplinarnosti i globalizacije nije ni moderno. No bez obzira na neke manje nedostatke radi se o jednoj vrijednoj knjizi koju je mogao napisati samo jedan znanstvenik koji čitav život prati zbivanja na polju istraživanja ekonomske misli i koji je kao takav sposoban i pozvan da donosi mjerodavne sudove o ovoj prevažnoj temi koja je važna i za suvremene ljude koji pokušavaju naći mjesto hrvatskom gospodarstvu na karti Europe. U svakom slučaju ova je knjiga jedan veliki pomak za poznavanje naše ekonomske misli, ali isto tako i poticaj za produbljena i dalja istraživanja našeg problemima i bogatom poviješću opterećenog područja. Svakako je zanimljiva poruka akademika Stipetića u uvodu da ekonomska misao ima i kasnije dozrijevanje i razumijevanje u novim i drugim povijesnim okolnostima.

Mira Kolar-Dimitrijević

Radovan Vukadinović: Međunarodni odnosi od Hladnog rata do globalnog poretka, Agencija za komercijalnu djelatnost, Zagreb 2001., 492 str.

Načelno bi svaka knjiga o Hladnom ratu u Hrvatskoj trebala imati status iznimno vrijednoga rada. Bez obzira je li riječ o prijevodu, ili, što bi bilo još bolje, vlastitom, našem proizvodu. Bio bi to znak da i hrvatska znanost pokušava uhvatiti spojnicu sa svjetskim zbivanjima, nastojeći se pridružiti istraživačima novije povijesti koji su osjetili veliki ushit nakon što su se početkom devedesetih otvorili arhivi bivših socijalističkih zemalja. Postalo je vidljivo kako se na drugoj strani, onoj koja je za vrijeme blokovske podjele svijeta bila uglavnom skrivena, razmišljalo, odlučivalo, kalkuliralo. Povjesničaru, pa i onome tko analizira prije svega međunarodne odnose konac jednoga razdoblja, mogućnost da se odredi ne samo početak, već i kraj epohe, svakako znači i promjenu u interpretaciji, mogućnost da se u potpuno drukčijem svjetlu analiziraju određeni odnosi. Odlazak u arhive povezan je s putovanjima u svjetska središta i često mukotrpnim radom, iako ga, djelomično barem, znatno olakšava Internet i dostupnost niza izvora u virtualnom svijetu. Međutim do recentne je literature daleko lakše doći, a njezino je praćenje *sine qua non*

svakoga ozbiljnijeg bavljenja Hladnim ratom i, još više, suvremenim događajima. A strana produkcija o međunarodnim odnosima od konca Drugoga svjetskog rata do danas je nepregledna.

U Hrvatskoj, na žalost, i na radove utemeljene na novoj literaturi, a još više izvorima, izgleda ćemo čekati. U posljednjih nekoliko godina, čitajući knjige o Jugoslaviji i Europi u dvadesetom stoljeću koje su pisali neki naši autori, često se moglo učiniti kao da je isto već negdje bilo napisano i objavljeno. Takav osjećaj, na žalost, može imati i svatko tko posegne za najnovijom knjigom dr. Radovana Vukadinovića "Međunarodni odnosi od Hladnoga rata do globalnog poretka", koju je tiskala Agencija za komercijalnu djelatnost iz Zagreba 2001. godine. Vukadinović, jedan od najplodnijih hrvatskih politologa i u javnosti općeprihvaćeni ekspert za međunarodne odnose, kaže u predgovoru kako nije želio napisati povijest poslijeratnih međunarodnih odnosa, već samo "vodič kroz nedavne međunarodne odnose", priručnik za "snalaženje u međunarodnom vremenu i prostoru". I takav, kako autor kaže, skromniji cilj bio bi vrlo koristan i potreban i studentima, ali i onima "koji se profesionalno bave međunarodnim političkim odnosima".

Svako tko je upoznat s dosadašnjim Vukadinovićevim radom može mirne savjesti ustvrditi da je i ovu novu knjigu već pročitao. I to skoro cijelu prije 28, 24, ili 11 godina. Jer treće poglavlje knjige "Osnovne društvene promjene u Jugoslaviji i svijetu 1945-1973" (suautor Dušan Bilandžić, Školska knjiga 1973.), "Socijalističke zemlje" (str. 197) prenešeno je u novu knjigu pod naslovom "Stvaranje istočnoga bloka i odnosi u njemu" (str. 97-112). Iako su pojedini dijelovi ispušteni, pa se više ne citira Lenjin i Marks, još su ostale kvalifikacije protivnika Komunističke partije Albanije kao "reakcije" (str. 108), a bugarskih komunista kao "avangarde svih antifašističkih snaga" (str. 107). Poglavlje "Raspad kolonijalnog sustava" (str. 133) u knjizi iz 1973. zvalo se "Raspad kolonijalnog sistema" (str. 228), ali nije u cijelosti prenešeno. Dodan je opis zbivanja u drugoj polovici sedamdesetih, iako je pitanje zašto se onda, primjerice, tekst o središnjoj Africi završava rečenicom da je Kongo 1971. promijenio ime u Zair, kada je ponovna promjena u Kongo izvršena još 1997.?

Iz knjige "Američko-sovjetski odnosi 1917-1976", Zagreb 1977. bez većih promjena preuzeto je gotovo sve. "Međunarodni odnosi od Hladnoga rata do globalnog poretka" i počinju poglavljem V ("Velika koalicija, str. 62-79) iz knjige tiskane 1977. "U pravcu hladnog rata" (str. 80-93) postalo je "U smjeru hladnog rata", a poglavlje VIII "Prevladavanje hladnog rata" (str. 110-123) zadržalo je isti naslov i u novoj knjizi (str. 161-174). Poglavlje IX u staroj knjizi naslovljeno je "Koegzistencija" (str. 124-141), a u novoj "Popuštanje u međunarodnim odnosima" (str. 175-193), dok su "Američko-sovjetski odnosi u znaku detentea" (str. 142-157) dijelom prenešeni u "Detant u odnosima supersila" (str. 196-211). Najveća je razlika u podjeli na potpoglavlja, koja olakšavaju čitanje teksta, a koja ne postoji u daleko manjoj knjižici iz 1977. Dakako, tekst je i lektorski obrađen, pa je, primjerice, "činilac" postao "čimbenik" (str. 150 stare knjige i 203 nove).

Iz razmjerno svježije knjige "Evropa iza ugla", za koju je Vukadinović napisao prvi dio "Evropska zajednica – politički aspekt", dok je Vlatko Mileta autor "ekonomskog aspekta" (August Cesarec 1990.) preuzeta su poglavlja "Hladni rat i jačanje evropske ideje", str. 29-54, dio poglavlja "Stvaranje europskih institucija", dijelovi o počecima europskih ujedinjavanja. U "Međunarodnim odnosima od Hladnoga rata do globalnoga poretka" to su stranice 55-96, 214-226. Opet su izrazi kao "u pogledu" promijenjeni u "glede" (str. 77 sta-

re i 96 nove knjige), dileme postaju dvojbe itd. Zbog toga je i navedena literature u bilješkama vrlo stara, često još iz pedesetih i šezdesetih godina.

Bilo bi korektno da su se čitatelji upozorili, da se, ukoliko se već željelo ići na ovakvo izdanje, koje i ima opravdanja u Hrvatskoj gdje su naslovi ovoga tipa rijetkost, radi o prenošenju već napisanog. Tim više što je riječ o iznimno starim tekstovima za koje se doista s tek najvećim naporom može ustvrditi da još uvijek vrijede. Prije svega se to odnosi na interpretaciju i kronologiju. Naravno, sasvim je legitimno pripadati hladnoratovskim stručnjacima "revizionistima", onima koji glavninu krivnje za sukob stavljaju na američku stranu, kojima je američko gospodarsko iskorištavanje drugih glavni cilj političkoga djelovanja (str. 42). Onda bi ipak, napose u pregledu, bilo potrebno naglasiti da postoje i druga gledišta, jer svi se ne slažu niti s time da je SSSR podupirao zemlje Trećega svijeta jer su one "snage koje se bore za mir", pa niti s tim da je Hladni rat započeo čim je Truman ušao u Bijelu kuću.

Možda je najteže braniti autorovu kronološku podjelu Hladnoga rata. Vukadinović smatra da je moguće razlikovati tri razdoblja do kojega sukob kulminira, a nakon toga gubi na intenzitetu: od 1944. do 1946., 1947. do 1949. i 1950.-1955. Prvi susret na vrhu šefova velesila u Genevi 1955. i Suesku krizu 1956., Vukadinović smatra koncem prve faze Hladnoga rata. Iz toga izvodi i da je Kubanska kriza, najozbiljnije zaoštavanje u novijoj povijesti čovječanstva brzo završila upravo zato jer su već stvoreni mehanizmi za mirno rješavanje sukoba (str. 192). Različito je periodizirana povijest socijalističkih zemalja, u kojima je "prvo poslijeratno razdoblje" od 1945.-1949., vrijeme stvaranja istočnoeuropskih socijalističkih sustava. Potom slijedi "doba zlatnoga jedinstva" (1949.-1954.), a onda nastupaju novi odnosi među socijalističkim zemljama, dok je vrijeme po 20. kongresu KPSS-a 1956. (a ne 22., kako krivo stoji na str. 192, ali točno na stranici 175) označeno kao "koegzistencijska etapa američko-sovjetskih odnosa". Detant koji slijedi zapravo je kraj Hladnoga rata, pa kada govori o koncu osamdesetih i početku devedesetih, autor uglavnom piše o kraju "bipolarizma".

Poneki od važnih aktera ili događaja uvode se u tekst bez da se objasni o komu ili čemu je riječ, ali se to ponekad učini nešto kasnije (kao u slučaju George Kennana, na primjer). Vidljive su razlike i u opisima istih događaja u različitim dijelovima knjige. Tako u opisu događaja u Čehoslovačkoj 1948. u poglavlju o počecima euro-integracija (koji su sigurno zanimljiviji dijelovi knjige) piše o "prevratu" u Pragu (str. 79). U poglavlju o stvaranju Istočnog bloka pristup je posve drugačiji. Tu se komunističkom većinom proglašava dobivanje 38% glasova na izborima, protiv koje je "iz inozemstva bilo snažnih pokušaja da se čehoslovačko građanstvo organizira i pokrene protiv vlade" u kojoj je KP dominantna (str. 102).

Vukadinović je politolog i knjiga je, očigledno, namijenjena prije svega politolozima i onima koji se žele upoznati s glavnim strateškim i razvojnim procesima u svijetu u posljednjih pedeset godina bez dubokoga ulaska u događajnicu. Stoga je i više od trećine teksta posvećeno zbivanjima nakon pada Berlinskoga zida i raspada Sovjetskoga saveza. Najveći dio ipak govori o Hladnom ratu, stvaranju i funkcioniranju bipolarnoga svijeta. Iako tekst nije opterećen prevelikim brojem podataka, autoru se potkralo nekoliko faktografskih grešaka. Tijekom Drugoga svjetskoga rata Komunistička partija Sovjetskoga Saveza još ne postoji. Tada se zove Svesavezna komunistička partija (boljševika) (str. 14). Bilješka 16 ne donosi punu istinu, jer je na pregovorima Churchilla i Staljina o sudbini

Istočne Europe 1944. i Jugoslavija bila jedna od zemalja o kojoj se pregovaralo i koja je bila podijeljena fifti-fifti (tu je Jugoslavija ispuštena). U Informbirou članice nisu bile sve istočnoeuropske komunističke partije, jer Albanije tako nema, a za Korejski rat, koji je trajao od 1950. do 1953. kaže se da traje do 1954. (str. 52). Tito nikako nije tražio povlačenje sovjetskih savjetnika iz Jugoslavije 1948. (str. 114) i nije Moskva, već Beograd bio "neugodno iznenađen" njihovim odlaskom. Iako se na str. 115. točno tvrdi da je Jugoslavija pristupila Balkanskom paktu s Grčkom i Turskom 1953.g., na 124. se krivo tvrdi da je savez sklopljen 1952. Napad arapskih terorista na izraelske sportaše na Olimpijskim igrama u Munchenu dogodio se 1972., a ne 1976. (str. 132), kako, konačno, i stoji u kronologiji na kraju knjige. John F. Kennedy poznati govor 1963. nije održao na "Washingtonskom sveučilištu", već na American University u Washington DC-u (str. 189). U bilješci 228 čitatelje se upozorava da vide tekst Rimskih ugovora iz 1957., bez da su oni pridodani kao prilog, a Savez komunista Jugoslavije nije se raspao raspuštanjem XI, već XIV kongresa (str. 243). Jednako tako, Jugoslavija nije priznala DDR 1968. (str. 246), već 1957. godine. Iako navodi da je još američki predsjednik Carter pomagao talibane u Afganistanu, to nije moguće, jer se oni pojavljuju tek 1994.

Kronologiju najvažnijih događaja od 1941. do 1995. priredio je Zlatko Stubić, inače i urednik knjige. Riječ je o vrlo solidnom prikazu najvažnijih događaja, iako je i tu poneka materijalna pogreška. Primjerice, Kennedy nije ubijen u Austinu, koji je glavni grad države Teksas, već Dallasu.

Opsežna literatura koja je navedena u prilogu zanimljiva je, poglavito zato što je riječ o starijim ali i novim naslovima na engleskom, ruskom, poljskom i francuskom jeziku. Od hrvatskih naslova i autora Vukadinović je naveo manji broj, ispuštajući i prijevode nekih knjiga kojima se služio u izvorniku (Kissinger, Bohlen). Kako o Jugoslaviji zapravo uopće nije pisao (tek se usputno spominje njezin raspad), tako da nisu navedene ni malobrojne knjige koje govore o položaju bivše federacije u svjetskim zbivanjima.

"Međunarodni odnosi od Hladnoga rata do globalnoga poretka" knjiga je koja daje pregled najvažnijih zbivanja u svjetskoj politici u drugoj polovici 20. stoljeća. Ona ne govori jednako o svim dijelovima svijeta, dapače, neke potpuno zanemaruje, ali naglašava one koje su za europski svijet bile ključne. Šteta što je novi tek dio o poslijednjih desetak godina. Možda se time analitičari aktualnih zbivanja mogu zadovoljiti. Povjesničari još moraju čekati.

Tvrtko Jakovina

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

34-35-36

ZAGREB 2001-2004

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Neven Budak

Redakcija
Ivo Goldstein
Borislav Grgin
Mirjana Matijević-Sokol
Nenad Moačanin
Boris Olujić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednik
Mario Strecha

Tajnik redakcije
Hrvoje Gračanin

Adresa uredništva
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 158, fax. 385 1/ 6156 879

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5. X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Naslovna stranica
Iva Makvić

Tisak
Tiskara Rotim i Market, Lukavec

Tiskanje završeno u srpnju 2004. godine

Naklada
400 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949.75

RADOVI 34-35-36
/ [uređivački odbor Mario Strecha... et al.]. - Zagreb
: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta,
2002.-2004. – 520 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X